

Л.М. Анічин, О.І. Гуторов, доктора екон. наук, професори

І.В. Галкіна, студентка магістратури

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ЯК ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Постановка проблеми. Тваринництво – одна з важливих галузей аграрного сектору України, що забезпечує людину продуктами харчування, а промисловість сировиною. Головним призначенням тваринництва в цілому, та виробництва молока зокрема, є забезпечення населення країни необхідним його науково обґрунтованим обсягом та належної якості. При цьому принести товаровиробнику певний зиск у вигляді прибутку.

На сьогодні тваринництво перебуває у край важкому стані і головною причиною цього є проблема економічної ефективності галузі. Тому для всіх товаровиробників стоїть край важливе питання забезпечення стабільної економічної ефективності, яка пов'язана із застосуванням інтенсивних методів у ході своєї діяльності.

У сучасних умовах розвитку тваринництва гостро стоїть проблема інтенсифікації виробництва, яка виступає вирішальним чинником підвищення конкурентоспроможності продукції галузі. Питання стає ще більш актуальним з огляду на необхідність більш швидкого, ніж раніше, нарощування виробництва, адже його падіння у минулі періоди було надзвичайно високим. Таким чином, для подолання кризових явищ у галузі тваринництва необхідним є її орієнтація на інтенсивне господарювання, тим більше, що воно випробуване в розвинутих країнах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що питанням розвитку молочного скотарства та проблемам пов'язаним з економічною ефективністю виробництва молока приділяється увага багатьох науковців. Цій темі присвячена значна кількість наукових праць і досліджень вітчизняних вчених. Зокрема, варто вказати на наукові праці В. Андрійчука, П. Березівського, В. Бойка, О. Гуторова, Л. Кучер, Н. Ляліної, М. Пархомця, П. Саблука, Н. Шиян, І. Ясиновської та ін. Результати досліджень вказують на те, що сучасний стан розвитку галузі

молочного скотарства є незадовільним, а отже таким, що потребує активного пошуку нових, пріоритетних шляхів виведення галузі з кризи.

Крім того, не зважаючи на істотний науковий доробок, потребують комплексного дослідження проблеми інтенсифікації галузі молочного скотарства у сільськогосподарських підприємствах.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення та обґрунтування напрямів відновлення потенціалу та подальшого розвитку молочного скотарства в аспекті її економічної ефективності на основі впровадження заходів з інтенсифікації виробництва продукції.

Виклад основного матеріалу. Виробництво молока на сучасному етапі в Україні відбувається в таких напрямках як: великотоварні сільськогосподарські підприємства, створені на основі збереження майнових комплексів колишніх КСП, середні за розмірами приватні підприємства та фермерські господарства та невеликі одноосібні господарства, що представлені особистими підсобними господарствами селян (останні займають найбільшу питому вагу у виробництві молока в Україні).

Молочний сектор є стратегічною галуззю агропромислового комплексу України, який гарантує продовольчу безпеку та незалежність, надає значній частині сільського населення робочі місця. Проте, останнім часом стан галузі тваринництва, в тому числі і виробництво молока перебувають в край важкому стані. За роки реформування сільського господарства України галузь молочного скотарства зазнала значних негативних змін. За 1990–2011 рр. поголів'я дійного стада в Україні скоротилося на 69,2 %, середньорічний темп скорочення становив 6,1 %. У сільськогосподарських підприємствах поголів'я корів скоротилось на 90,6 % і більш ніж у 8 разів зменшились обсяги виробництва молока. Позитивною тенденцією є зростання середньорічних надоїв молока від однієї корови в середньому у 1,5 рази, проте їх рівень 4000–4300 кг/ гол. не забезпечує нормальної окупності виробничих витрат і високої ефективності господарювання.

Рівень споживання молока й молочної продукції в Україні знизився на 45,1 % порівняно з 1990 р. і становив у 2011 р. 53,9 % від раціональної норми споживання (табл.1). При цьому рівень малозабезпечення ринку молоком становив в Україні 1,16, що свідчить про значне перевищення пропозиції над попитом і, з одного боку, створює резерви для нарощення експортного потенціалу, а з іншого – є свідченням кризи недовиробництва й істотного зниження рівня купівельної спроможності населення.

1. Виробництво молока в цілому по Україні та в розрахунку на 1 особу

	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Молоко, тис. т	11761,3	11609,6	11248,5	11086	11377,6
В розрахунку на 1 особу, кг	254,3	252,1	245,2	242,5	249,5
Відхилення від мінімальної норми (341 кг)	-86,7	-88,9	-95,8	-98,5	-91,5
Відхилення від максимальної норми (380 кг)	-125,7	-127,9	-134,8	-137,5	-130,5
Споживання у % до мінімальної норми	74,6	73,9	71,9	71,1	73,2
Споживання у % до максимальної норми	66,9	66,3	64,5	63,8	65,7

Джерело: складено й розраховано за даними Державної служби статистики України.

Відродження тваринництва та його розвиток в умовах становлення ринкової економіки можливий лише за інтенсивного виробництва даної галузі. Основні напрями інтенсифікації виробництва молока передбачають підвищення надоїв за незмінної кількості поголів'я або збільшення високопродуктивних корів при одночасному зростанні поголів'я та надоїв.

На думку науковців [7], науково-технічний прогрес у молочному скотарстві доцільно здійснювати у трьох напрямках. Основною метою першого вважають підвищення загального рівня годівлі корів, зменшення білкового дефіциту в кормах; другого – удосконалення існуючих і створення нових високопродуктивних порід худоби, пристосованих до місцевих умов; третього – скорочення трудових та матеріальних витрат на виробництво одиниці продукції галузі.

Високих показників рентабельності виробництва молока досягають на сьогоднішній час лише ті підприємства, які при виробництві продукції застосовують всі основні складові інтенсифікації, беруть до уваги передовий досвід вітчизняних і зарубіжних підприємств, застосовують прогресивні методи годівлі тварин, а також європейські методи доїння корів на високопродуктивних автоматизованих доїльних установках.

Одним із прикладів, де із впровадженням елементів інтенсифікації виробництва зросли показники економічної ефективності є ТОВ «Агросет» Балаклійського району Харківської області (табл. 2).

**2. Показники економічної ефективності виробництва молока
в ТОВ "Агросет" Балаклійського району
Харківської області**

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Поголів'я корів, голів	218	296	320
Валовий надій, ц	14674	18076	23119
Надій на 1 фуражну корову, кг	6731	6107	7225
Реалізовано, ц	14163	17247	22422
Рівень товарності, %	96,5	95,4	97,0
Повна собівартість 1 ц, грн	220,65	235,70	196,81
Ціна реалізації 1 ц, грн	277,68	323,73	301,67
Прибуток 1 ц, грн	57,03	88,03	104,87
Прибуток на 1 корову, грн	3705,05	5128,72	7347,81
Рівень рентабельності, %	25,8	37,3	53,3

Джерело: складено й розраховано за даними річної звітності підприємства.

Проведені розрахунки свідчать, що у досліджуваному підприємстві ТОВ «Агросет» спостерігається щорічне нарощування поголів'я корів, а разом із тим і зростання рівня їх продуктивності. Також спостерігається скорочення витрат на виробництво одиниці продукції, що в свою чергу призводить до зростання рівня рентабельності в даній галузі.

На даному підприємстві застосовуються прогресивні технології утримання корів, що передбачають безприв'язне утримання взимку у спеціальних приміщеннях, а влітку на вигульних майданчиках. Годівля корів здійснюється збалансованими кормо сумішами з переважним застосуванням монокорму, щоб уникнути стресу у тварин при різкій зміні корму. І відповідний догляд за тваринами з системним їх оглядом та профілактикою захворювань.

Керівництво підприємства переймає закордонний досвід і намагається інтерпретувати його в наших умовах, що з огляду на представлені вище показники вдається.

Також одним із напрямів інтенсифікації є реконструкція існуючих ферм на інноваційній основі. Зокрема, доведено, що реконструкція та розширення діючих молочнотоварних ферм типорозміром 1200 корів дає можливість відновити великотоварні виробництва, що призводить до валового виробництва молока. Для цього необхідно залучити значні капіталовкладення, які дадуть можливість підвищити продуктивність

праці, ефективніше використовувати корми і, що дуже важливо, реалізовувати продукцію високої якості, котра відповідатиме національним і європейським стандартам. При цьому поетапне підвищення продуктивності тварин на таких тваринницьких комплексах скорочує окупність капітальних вкладень, знижує собівартість виробленої продукції і дає можливість досягнути високого рівня рентабельності [8].

Таким чином, виходячи з досвіду роботи передових господарств можна визначити основні вимоги, яких повинні дотримуватися всі товаровиробники галузі, що прагнуть стати на шлях інтенсифікації: нормована годівля тварин високопоживними кормами та кормосумішами; використання лише високопродуктивних порід корів пристосованих до даного регіону; проведення всіх необхідних зооветеринарних оглядів та профілактик захворювання тварин; цілорічне безприв'язне утримання худоби у приміщеннях з вигульними майданчиками; доїння корів на автоматизованих установках типу «Карусель», «Паралель», «Тандем»; зберігання молока в танках-охолоджувачах закритого типу та ін.

Висновки. Інтенсифікація є важливим елементом сучасного ведення сільського господарства, а особливо необхідна в галузі молочного скотарства. Інтенсифікація молочного скотарства, дає можливість сільськогосподарським товаровиробникам підвищити продуктивність та якість своєї продукції, знизити її собівартість та підвищити конкурентоздатність на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Досвід підприємств, що вже стали на шлях інтенсифікації доводить її ефективність та необхідність на сучасному етапі розвитку даної галузі.

Бібліографічний список: 1. Андрійчук В.Г. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК – 2005. – № 5. – С. 52-63. 2. Березівський П.С. Відродження галузі скотарства в сільськогосподарських підприємствах Львівської області: оцінка, проблеми, прогнози / П.С. Березівський // Економіка АПК. – 2010. – № 2. – С. 15-20. 3. Гуторив О.І. Економічні засади формування прибутковості виробництва молока в аграрних підприємствах: теоретико-прикладний аспект: монографія / О.І. Гуторов, Л.В. Кучер, А.В. Кучер. – Х.: Точка, 2013. – 490 с. 4. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні: монографія / За ред. П.Т. Саблука і В.І. Бойка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 340 с. 5. Шиян Н.І. Організаційно-економічний механізм формування прибуткового виробництва продукції скотарства: монографія / Н.І. Шиян, Н.С. Ляліна. Х.: Міськдрук; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва, 2011. – 287 с. 6. Ясиновська І.Ф. Проблеми прибутковості та рентабельності

виробництва продукції вільного господарства у підприємствах Львівщини / І.Ф. Ясиновська. // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – С. 310-313.

7. Бойко В.І. Регіональні проблеми виробництва / В.І. Бойко, М.П. Коржинський, Ю.М. Макаренко. // Економіка АПК. – 1997. – № 7. – С. 25-29.

8. Артеменко В.І. Економічна ефективність виробництва молока на інноваційній основі при реконструкції ферм на 1200 корів / В.І. Артеменко // Вісник ХНАУ. – 2011. – № 3. – С. 81–87.

Аничин Л.М., Гуторов А.И., Галкина И.В. Интенсификация как залог повышения экономической эффективности производства молока в сельскохозяйственных предприятиях. Раскрыта сущность интенсификации, как одного из важных направлений повышения экономической эффективности молочного скотоводства, фактора роста продуктивности животных, снижения себестоимости и повышению рентабельности отрасли. На примере сельскохозяйственного предприятия показаны преимущества интенсивного развития отрасли, обоснованы предложения по повышению качества молока и конкурентоспособности его производства.

Anichin L., Gutorov A., Galkina I. Intensification as a pledge to increase the economic efficiency of milk production in agricultural enterprises. The essence of intensification, as one of the most important ways to increase the economic efficiency of dairy cattle breeding, animal productivity growth factor, reduce the cost and increase profitability of the industry. On an example of an agricultural enterprise the advantages of intensive development of industry, justified proposals to improve the quality of milk and milk competitiveness.